

STADSHOLMEN

KATARINABACKEN 8

Svartensgatan 31

SÖDERMALM

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturreserveratet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsammans med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

1 BOSTADSHUS

2 UTHUS

KATARINABACKEN 8 UPPFÖRDES 1863 I HÖRNET VID SVARTENSGATAN OCH KATARINA KYRKOBACKE. FOTO: J. MALMBERG.

Katarinabacken 8 uppfördes 1863 av handlanden P. J. Lindvall och är ett gott exempel på 1860-talets hyreshus med små lägenheter som speglar arbetar- och hantverkarens bostadsförhållande.

Huset representerar en tid då få hus uppfördes i Stockholm och bevarar flera byggnadsdetaljer som vittnar om rådande byggnadsideal. Fasaderna är utformade i en tidstypisk enkel nyrenässans med bevarade ursprungliga parportar. Invändigt är trapphuset näst intill intakt och lägenheterna välbevarade med äldre inredningsdetaljer som brädgolv, fotpaneler, fyllningsdörrar med profilerade foder samt några runda vita kakelugnar.

Huset är ett viktigt inslag i stadsbilden och gaturummets karaktär. Det står i ett område som präglas av blandad bebyggelse från olika epoker. Tillsammans visar byggnaderna tydligt på den byggnadshistoriska förändring som skett och berättar samtidigt om äldre levnadsförhållanden.

Katarinabacken 8 är grönvärderad enligt Stadsmuseets

kulturhistoriska klassificering. Det innebär att den har ett särskilt kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Den kraftiga befolkningsökningen i Stockholm på 1600-talet innebar en snabb utbyggnad på malmarna. Området på Katarinaberget var i stort sett bebyggt vid 1600-talets slut. Den stora församlingskyrkan började byggas 1656 och placerades väl synlig på höjden.

En brand ödelade 1723 större delen av bebyggelsen i Katarina församling och återuppbyggnaden gick långsamt i efterdyningarna av krig och pest. Det dominerande byggnadsmaterialet var timmer, trots stadens ambitioner att endast stenhus borde uppföras. Genom tryckta byggnadsordningar senare under

I LÄGENHETERNA FINNS BEVARADE BRÄDGOLV, FOTPANELER OCH RUNDA KAKELUGNAR. FOTO: J. MALMBERG.

1700-talet fick stadsarkitekten god kontroll över bygandet, och i strävan efter enhetlighet och brandsäkerhet uppfördes många välproportionerade och gulputsade borgarhus av sten. De flesta av områdets bevarade trähus kan därför placeras i det tidiga 1700-talet.

Första hälften av 1800-talet var, liksom i övriga staden, en tid med liten byggnadsverksamhet. Förändringarna var däremot betydligt större under århundradets senare del och 1900-talets första årtionden. Det byggdes en mängd hyreshus som till viss del ersatte den äldre småskaliga bebyggelsen och gav området en ny siluett. Samtidigt genomfördes nya trafiklösningar som förbättrade kommunikationerna till den kuperade och svårtillgängliga östra delen av Södermalm. Katarinahissen från 1880-talet och framdragningen av Katarinavägen under åren omkring

1910 gjorde området lättare att nå men förändrade samtidigt stadsbilden.

Katarinaberget ger en viktig och intressant bild av fyra seklers stadsbyggnadshistoria. Området har, tillsammans med Mariaberget och Stigberget, den största koncentrationen av bevarad 1700-talsbebyggelse på malmarna, men också hus från senare tider. Stadsbilden är varierad med många ålderdomliga inslag och mycket grönska. Läget på berget erbjuder också vackra utblickar över staden och vattenrummen.

HISTORIK

Svartensgatan

De oregelbundna gatusträckningarna omkring Katarinabacken 8 uppstod tidigt. Svartensgatans äldsta dokumenterade namn är Fiskaregatan 1646, och från 1674 kallades den Svartens eller Fiskare-

TRAPPHUSET ÄR VÄLBEVARAT MED URSPRUNGLIGT KALKSTENSGOLV, SOCKLAR, Fyllningsdörrar och FODER. FOTO: J. MALMBERG.

gatan. På Tillaeus karta 1733 beskrivs gatan som Swartens gränd. Det nuvarande namnet kom 1857. Dess ursprung är oklart, eventuellt härrör det från en kyrkobetjänt i Katarina kyrka, Johan Andersson Schwart som dog 1674.

Katarinabacken 8 uppfördes i en tid som föregåtts av misär, bostadsbrist och ytterst lite bostadsbyggande. Under 1850- och 1860 talet kom ett litet uppsving och några hus uppfördes i Katarina församling. Husen byggdes som hyreshus av enskilda byggherrar och det förekom även att byggherren bodde i huset.

Det nya huset

År 1863 lät P. J. Lindvall uppföra stenhuset vid hörnet av Svartensgatan och Katarina Kyrkobacke, hus nummer 1 på kartan. Huvudbyggnaden uppfördes i tre våningar med bjälkkällare och vind. I vinkel

med huset, längs Katarina Kyrkobacke, uppfördes ett mindre stenhus med tegeltak som innehöll två bodar och vind, hus nummer 2 på kartan. Längs den norra tommlinjen byggdes ett stenhus som innehöll fem vedbodar och avträden. Vid den västra tommlinjen uppfördes åtta avträden.

Huset gavs en tidstypisk, enkel slätputsad fasad med profilerade lister och dekorativa fönsteromfattningar. Troligtvis var sockelvåningens puts rusticerad.

Invändigt inreddes husets bottenvåning med en genomgående förstuga med kalkstensgolv. Väster om förstugan inreddes två lägenheter á ett rum och kök. Ett av rummen hade entré till Svartensgatan. Öster om trapphuset inreddes ett rum med kakelugn samt en salubod med ingång från Svartensgatan och tillhörande bodkammare.

Via förstugan förbands våningsplanen av en

URSPRUNGLIGT GÅRDSHUS MED BEVARADE BRÄDDÖRRAR. FOTO: J. MALMBERG.

stentrappa. På den tredje våningens vilplan fanns ett hörnskåp. Den andra våningen innehöll fyra rum med kök och den tredje våningen hade sex rum och två kök. Rummen försågs med kakelugnar, socklar, tapeter och mittelbandslistor. Köken hade spisar och väggfasta hyllor. Vinden avdelades med hjälp av en järndörr. Vindsvåningen hade brandbotten och innehöll två rum med järnkaminer mot öster samt förråd.

Ägare och hyresgäster

Katarinabacken 8 förvärvades av staden 1891. Innan dess ägdes den av mamsell J. C. Lindström och sjökaptan L. A. Söderström. Idag ägs fastigheten av Stadsholmen.

Enligt mantalslängd från 1870 bodde följande i huset; På den nedre botten hade handlaren H. R. Rosenblad handelslokal, en sedeltryckare i Sveriges riksbank hyrde rum, såväl en arbetskarl. På övriga våningar bodde en poliskonstapel, skomakare, maskinist, järnarbetare, enkefru, fabriksarbeterska

och änka. Några av hyresgästerna bodde även med inneboende.

I adresskalendern 1886 omnämns en byggmästare Bergöö bo i huset och 1888 står skådespelaren Emil Pulchau som boende.

Förändringar under 1900-talet

Någon gång under 1900-talets första decennier genomfördes en förändring av fasaden. Dels ersattes de två äldre entréerna från gatan av fönster och dels så hyvlades sannolikt sockelvåningens ursprungliga rusticering.

År 1969 upprustades lägenheterna. I de före detta köken installerades badrum och wc och i fler rum nedmonterades kakelugnarna. Dusch var gemensam i källaren.

Upprustning och renovering

År 2015/2016 upprustades huset på nytt med bland annat nyinstallerade duschar i lägenheterna.

HUVUDENTRÉ MED URSPRUNGLIG PARDÖRR BEVARAD, DOCK NÅGOT FÖRÄNDRAD MED ETT IGENSATT FÖNSTERPARTI.
FOTO: J. MALMBERG.

OVAN FÖNSTRET FINNS EN LITEN UTKRÅGNING I LISTEN SOM MARKERAR EN URSPRUNGLIG DÖRRÖPPNING. FOTO: J. MALMBERG.

BYGGNADSBESKRIVNING

I fastigheten ingår en liten asfaltslagd gård som nås via husets förstuga. Mot norr avgränsas gården av en putsad mur och mot väster av ett trästaket. Gården iordningställdes omkring 1969.

Huvudbyggnaden, hus nummer 1 på kartan *Exteriör*

Byggnaden är uppförd med tre våningar, inredd vind och källare. Mot Svartensgatan är fasaden utformad i en enkel nyrenässansstil med tre profilerade lister, dekorativ takfot och fönsteromfattningar. Övriga

fasader är enkelt utformade med slätputs och fönster i liv med muren. Taket är ett plåtklätt sadeltak. Mot öster finns blindfönster, övriga fönster är utformade med mittpost och två spröjsade utåtgående bågar. Huvudentrén är centralt placerad på fasaden mot Svartensgatan och har en ursprunglig parport med helfranska fyllningar och dekorativt handtag. På var sida om huvudentrén fanns ursprungligen två entrépartier. Spår av dessa finns i den profilerade listen som genom en liten utkrågning markerar dess placering. Mot gården finns en ursprunglig parport med halvfranska fyllningar, ovanljusfönster och dekorativt handtag.

Interiör

Huset är välbevarat och ett gott exempel på 1860-talets hyreshus med flera små lägenheter per plan. Trapphuset är mycket välbevarat med ursprungliga kalkstensgolv, trappa, putsade väggar och tak. Till lägenheterna finns ursprungliga enkeldörrar av trä med tre halvfranska fyllningar och samtida profilerade foder. Flera av lägenheterna bevarar det ursprungliga brädgolvet, innerdörrar med halvfranska fyllningar,

fotpaneler och fönsterfoder. Det finns även några kakelugnar kvar. Ytskikten, kök och wc är sentida.

Uthuset, hus nummer 2 på kartan

Uthuset är uppfört i sten i en våning med tegeltak. På gårdsfasaden finns synligt ankarjärn och två äldre bräddörrar med smidda bandgångjärn. På gatufasaden finns en igensatt fönsteröppning.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.